

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas sayısı:1980/59

Karar sayısı:1980/53

Karar günü:25/9/1980

Resmi Gazete tarih/sayı:23.11.1980/17169

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Ankara 5. İş Mahkemesi.

İTİRAZIN KONUSU : 17/7/1964 günlü, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Yasasının 99. maddesinin birinci fıkrasının Anayasanın 10., 11., 12. ve 35. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi istenmiştir.

I- OLAY:

Davacı, sigortalı eşinin 26/12/1967 gününde ölümü nedeniyle, 30/10/1978 günlü dilekçe ile Sosyal Sigortalar Kurumundan, gelir bağlanmasını istemiştir. Kurum, 506 sayılı Yasanın 99. maddesi gereğince ölüm gününden itibaren 5 yıl içinde tahsis isteğinde bulunulmadığından hakkın düştüğü gerekçesiyle başvuruyu reddetmiş bunun üzerine İş Mahkemesine açılan davada, davacı vekili 14/11/ 1979 günlü dilekçe ile anılan Yasanın 99. maddesinin birinci fıkrasının Anayasaya aykırı olduğunu ileri sürmüş, Mahkeme de bu savı ciddi görerek, sözü geçen hükmün iptaline karar verilmesi istemi ile Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

III- METİNLER :

A) İptali istenilen yasa hükmü :

17/7/1964 günlü, 506 sayılı Yasanın 99. maddesinin birinci fıkrası :

"Madde 99- Bu kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, iş kazalarıyla meslek hastalıkları, hastalık, analık ve ölüm sigortaları hakları, hakkı doğuran olay tarihinden başlanarak beş yıl içinde istenemezse düşer."

B) İlgili Yasa Hükümleri:

1- 506 sayılı Yasanın 11/5/1976 günlü, 1992 sayılı Yasa ile değişik 2. maddesi:

"Madde 2- Bir hizmet akdine dayanarak bir veya birkaç işveren tarafından çalıştırılanlar bu kanuna göre sigortalı sayılırlar.

10/7/1941 tarihli ve 4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması hakkındaki Kanuna göre çalıştırılan koruma bekçileri bu kanuna tabidir.

Bu kanunda belirtilen sosyal sigorta yardımlarından sigortalılar ile bunların eş ve çocukları ve sigortalıların ölümlerinde bu kanuna göre hak sahibi olan kimseleri yararlanırlar."

2- 506 sayılı Yasanın 1992 sayılı Yasa ile değişik 4. Maddesinin beşinci fıkrası:

"Çiftçi mallarını koruma bekçileri hakkında, işverenlerin bu kanunda belirtilen yükümleri bunları tayine yetkili makam tarafından yerine getirilir."

3- 1992 sayılı Yasanın geçici maddesi:

"Geçici Madde- Bu Kanunun yayımı tarihinden önce sigortalı sayılan çiftçi mallarını koruma bekçilerinden primleri ödenmemiş olanların, 506 sayılı Kanuna göre tahakkuk ettirilecek prim borçlarının tamamı, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 1 yıl içinde ödendiği takdirde bu süreye ilişkin sigortalılık hakları saklıdır."

IV- İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 15. maddesi uyarınca 25/97 1980 günü yapılan ilk inceleme toplantısında aşağıdaki sorunlar üzerinde durulmuştur:

Anayasanın 151. ve 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Yasanın 27. maddeleri uyarınca, bir davaya bakmakta olan mahkemenin, o davada uygulanacak yasa hükümlerini Anayasaya aykırı görmesi ya da taraflardan birinin o doğrultudaki savının ciddi olduğu kanısına varması durumlarında Anayasa Mahkemesine başvurma yetkisi bulunmaktadır. Buna göre, bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için, elinde bakmakta olduğu bir davanın bulunması ve iptalini istediği hükmün de o davada uygulanma durumunda olması gerekmektedir.

506 sayılı Yasanın 134. maddesi uyarınca, taraflar arasında oluşan uyuşmazlığın iş mahkemesince çözüme bağlanması gerektiğinden, bu işin bir dava olduğu ve böylece mahkemenin elinde bakılmakta olan bir davanın bulunduğu kuşkusuzdur.

İtiraz konusu kuralın söz konusu davada uygulanma niteliğinin bulunup bulunmadığı sorununa gelince :

Bu sorunun çözülebilmesi için, dava konusunun ve ilgili yasal dayanakların ayrıntıları ile saptanması gerekmektedir.

1- Dava Konusu :

Ölmüş bulunan sigortalının hayatta kalan eşi, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Yasası'nın ölüm sigortası hükümlerinin, Kurumca kendi yararına uygulanmasını istemiştir. Davacının miras bırakanı, 8/9/1941- 10/12/1952 tarihleri arasında, sigortasız ve çiftçi mallarını koruma bekçisi, 1/2/1964- 30/5/1964 tarihleri arasında da bir özel işyerinde sigortalı olarak çalışmış, 26/12/1967 gününde de ölmüştür.

Ölüm anındaki yasa hükümleri, sosyal sigortalar yönünden hiçbir hak vermediğinden, davacının Sosyal Sigortalar Kurumu ile ilişkisi olmamıştır. Ancak, çiftçi mallarını koruma bekçilerini sosyal sigortalar kapsamına alan 11/5/1976 günlü, 1992 sayılı Yasanın yürürlüğe girmesi ile sosyal güvenceye kavuştuğu kanısına varan davacı, 30/10/1978, tarihli başvurusu ile Sosyal Sigortalar Kurumundan kendisine aylık bağlanmasını istemiştir. Kurum, başkaca bir incelemeye gerek duymaksızın, yalnızca, sigortalının ölümü ile başvuru arasında 506 sayılı Yasanın 99/1. maddesindeki beş yıllık hak düşürücü sürenin geçmiş olduğunu ileri sürerek isteği reddetmiştir. Bu işlem nedeniyle davacı mahkemeye başvurmuş ve 11/5/1976 günlü, 1992 sayılı Yasa hükümleri göz önünde tutularak kendisine ölüm sigortasından aylık bağlanmasının hüküm altına alınmasını istemiştir. Yargılama sırasında, Kurum tarafından hak düşürücü süreyi düzenleyen 506 sayılı Yasanın 99/1. maddesinin uygulanması istenildiğinde, davacı, anılan yasa kuralının Anayasa'ya, aykırı olduğunu ileri sürmüş, mahkeme bu savı ciddi bularak Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

2- 1992 sayılı Yasa hükümleri:

506 sayılı Yasanın 2. maddesinde 11/5/1976 günlü, 1992 sayılı Yasa ile yapılan değişiklik sonucu, çiftçi mallarını koruma bekçileri Sosyal Sigortalar Yasası kapsamına alınmış, bu kimselerin işverenleri, aynı asanın 4. maddesi ile, atamaya yetkili makamlar olarak belirlenmiştir.

Bu yasa ile, halen çalışmakta bulunan bekçilere, geleceğe yönelik olmak üzere sosyal güvenlik hakları tanınmış, ancak yasanın yürürlüğünden önce işten ayrılan ya da ölen kimseler bu haklardan yararlandırılmamışlardır. Yalnızca, anılan yasanın yürürlüğe girmesinden önce sigortalı sayılan çiftçi mallarını koruma bekçilerinden sigorta primleri ödenmemiş olanların, bir yıl içinde primleri ödenmek koşuluyla, hakları saklı tutulmuştur.

3- Davacının yasal durumu ve sorunun çözümü :

Davacının kocasının, bir iş yerinde geçen dört ay dışında, sigortalılık süresi bulunmamaktadır. Bu süre ise, ölüm anındaki yasalara göre, davacıya sosyal sigortalar yönünden hiçbir hak sağlamamakta, esasen, davacı ile kurum arasında bu konuda bir uyumsuzluk da bulunmamaktadır.

Davacının asıl savı, sonradan yürürlüğe giren 1992 sayılı Yasanın kendisine yeni haklar tanıdığı, ölen kocasının geçmişte çiftçi mallarını koruma bekçisi olarak geçen sürelerinin değerlendirilmesi sonucu, ölüm sigortasından aylık almağa hak kazanması gerektiği yolundadır. Ne var ki, yukarıda belirtildiği gibi, 1992 sayılı Yasa ile kabul edilen hükümlerden böyle bir sonuca ulaşmak olanaksızdır. Anılan yasa yürürlüğe girdiği günde çalışmakta bulunan kimseleri kapsamına almış, ölmüş olanların geçmişteki süreleri değerlendirilerek hak sahiplerine yeni olanaklar tanınacağı yolunda bir hükmü içermemiştir. Şu duruma göre, davacı, yasalarca verilmeyen ve henüz, doğmamış bir haktan söz ederek bu davayı açmıştır.

İtiraz yoluna başvuran mahkeme ise, 506 sayılı Yasanın 99/1. maddesinde geçen süre koşulu üzerinde durmakta ve davada uygulanma durumunda gördüğü bu hükmün Anayasaya aykırılığını ileri sürmektedir. Oysa davacının yararlanabileceği bir hak henüz doğmadığına göre, belirtilen hak düşürücü sürenin bakılmakta olan davada uygulanması da söz konusu olamaz. Gerçekten, davada uygulanacak yasa kuralı, o davanın çeşitli evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönden etki yapacak nitelikte bulunan veya tarafların istek ve savunmaları çerçevesinde bir karara varmak için göz önünde tutulması gereken kuraldır. İtirazcı Mahkemenin bakmakta olduğu davada, taraflar arasındaki uyumsuzluğun çözümünde doğrudan etkisi bulunan ya da göz önünde tutulması gereken kurallar, 1992 sayılı Yasa ile 506 sayılı Yasanın ölüm sigortasından yararlanmayı sağlayan hükümleridir. Olayda, hukukça korunabilir bir hak henüz ortaya çıkmadığına göre, böyle bir hakkın kullanılmasını belli süreyle sınırlayan itiraz konusu hükmün uygulanması da söz konusu değildir. Özetlemek gerekirse, itirazcı Mahkeme tarafından iptali istenilen 506 sayılı Yasanın 99/1. maddesinin bu davada uygulanma olanağı bulunmamaktadır.

Osman Tokcan, Muammer Yazar, Nihat O. Akçakayalıoğlu, Kenan Terzioğlu, İhsan N. Tanyıldız ve Yılmaz Aliefendioğlu bu görüşe katılmamışlardır.

Açıklanan nedenlerle, 17/7/1964 günlü, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Yasasının itiraz konusu 99. maddesinin birinci fıkrası hükmü bakılmakta olan davada henüz uygulanma durumunda olmadığından, başvurunun, itirazcı Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddine karar verilmelidir.

V- SONUÇ :

Esas sayısı:1980/59
Karar sayısı:1980/53

17/7/1964 günlü, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Yasasının itiraz konusu 99/1. maddesi hükmü bakılmakta olan davada henüz uygulanma durumunda bulunmadığından, başvurunun, itirazcı Mahkemenin etkisizliği nedeniyle reddine, Osman Tokcan, Muammer Yazar, Nihat O. Akçakayalıoğlu, Kenan Terzioğlu, İhsan N. Tanyıldız ve Yılmaz Aliefendioğlu'nun karşılarıyla ve oyçokluğuyla,

25/9/1980 gününde karar verildi.

Başkan	Üye	Üye
Şevket Müftügil	Rüştü Aral	Osman Tokcan
Üye	Üye	Üye
Muammer Yazar	Adil Esmer	Nihat O. Akçakayalıoğlu
Üye	Üye	Üye
Nahit Saçlıoğlu	Hüseyin Karamüstantikoğlu	Kenan Terzioğlu
Üye	Üye	Üye
Orhan Onar	Necdet Darıcıoğlu	İhsan N. Tanyıldız
Üye	Üye	Üye
Bülent Olçay	Yılmaz Ali Efendioğlu	Yekta Güngör Özden

KARŞIOY YAZISI

Olayın niteliğine göre; Anayasa'ya aykırılık savı ile iptali istenen 17/7/1964 günlü, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Yasa'sının 99/1. maddesi hükmünün, bakılmakta olan davada mahkemece uygulama olanağı bulunduğu göre İşin Özü'nün incelenmesi gerekir.

Bu nedenle çoğunluğun görüşüne karşıyız.

Üye
Osman Tokcan

Üye
Kenan Terzioğlu

KARŞIOY YAZISI

Verilen karar, itirazcı mahkemeye dava açan eşin dava hakkı doğmamış olduğu esasına dayanmaktadır. Ancak iptali istenen yasa hükmü böyle bir hakkın doğmuş olup olmadığını aramaya ve saptamaya engeldir. Çünkü bu hüküm, dava olunan hak, doğmuş olsa da olmasa da

Esas sayısı:1980/59
Karar sayısı:1980/53

hak düşürücü süre kabul etmiş ve bu süre geçmiştir. Hak düşürücü süre Kuralının her kuraldan önce uygulanması zorunludur.

Bu kuralın iptalindedir ki o hakkın var olup olmadığını arama kapısı açılacaktır. Bu bakımdan iptal davasının konusu olan 506 sayılı Yasanın 99/1 inci maddesi itirazcı mahkemede açılmış bulunan davada uygulanacak hükümdür. Bunun sonucu olarak ta ilgili mahkemenin iptal davası açmaya yetkili sayılması gerekir.

Bu itibarla da işin esasının incelenmesi icabederken dava açan mahkemenin dava açma yetkisi bulunmadığı gerekçesiyle başvurunun reddine karar verilmesine karşıyız.

Üye
İhsan N. Tanyıldız

Üye
Muammer Yazar

KARŞIOY YAZISI

Yerel Mahkemede dava konusu edilen; davalı Sosyal Sigortalar Kurumunca, davacının kendisine dul maaşı bağlanmasına ilişkin istemin, sigortalının ölümü gününden itibaren 506 sayılı Yasanın 91. maddesinin birinci fıkrasındaki 5 yıllık sürenin geçirilmesi nedeniyle incelenmeksizin reddine ilişkin işlemdir. Mahkemece, 506 sayılı yasanın 91. maddesinin birinci fıkrasına göre tesis edilen işlemin yerindeliği incelenirken, bu fıkranın Anayasaya aykırı olduğuna ilişkin sav ciddi bulunarak Anayasa Mahkemesine itiraz yoluyla gelmiştir. Sözü geçen fıkra, Sosyal Sigortalar Kurumundan maddede anılan nedenlerle maaş almak isteyenlere zaman sınırlaması getirmiştir. Bu süre içinde başvurulmaması halinde hak düşmekte ve istem incelenmeden reddedilmektedir. Hakkın düşmesi, bir hakkın yasada belli bir süre içinde kullanılmaması nedeniyle ortadan kalkmasıdır. Zamanaşımı ise, yasada belirlenen koşullarda belirli bir sürenin geçmesiyle bir hak kazanma (kazandırıcı zamanaşımı) veya bir borçtan veya bir külfetten kurtulmadır (düşürücü zamanaşımı). Borçlar hukuku açısından zamanaşımıyla, hakkın (borcun) düşmesi arasında en önemli fark, zamanaşımına uğramış borcun ödenmesi halinde yapılan ödemenin geçerli olmasıdır. Dava zamanaşımı (süre aşımı) hallerinde ise, hakkın özü değil, ancak yasada belirli sürenin geçmesiyle bir hakkı dava yoluyla isteyebilme yetkisi ortadan kalkmaktadır (düşmektedir).

Bir işlem tesis edilirken veya bir davada, bu sürelerin geçip geçmediği ön sorun olarak incelenir. Bu sürelerin geçtiğinin saptanması halinde işin özüne inilmez. Olayda davalı kurum, sigortalının ölümü olayı ile istem tarihi arasında geçen sürenin 506 sayılı Yasanın 91. maddesinin 1. fıkrasında öngörülen süreden fazla olduğu gerekçesiyle başvuruyu incelemeksizin reddetmiştir. Mahkeme, süreaşımına dayalı dava konusu işlemin yerindeliğini, başka deyişle bu sürenin geçip geçmediğini ön sorun olarak 91. maddenin birinci fıkrası uyarınca inceleyeceğine göre bu fıkra uygulama maddesidir. Mahkemeden, sözü geçen fıkrada hakkın düşmesinden söz edilğinden, önce 506 ve 1992 sayılı yasalara göre davacının hakkı olup olmadığını saptamasını, daha sonra 91. madde birinci fıkraya göre süreaşımı olup olmadığını incelemesini istemek, zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerin ön sorun olması ilkesine uygun düşmez. Kaldı ki, davalı kurum işin özü yönünden (1992 sayılı Yasa açısından) inceleme yapmamış, işlem tesis etmemiştir. Dolayısıyla işin özü yönünden davalı ile davacı arasında henüz bir uyuşmazlık doğmamıştır. Bu durumda mahkemeden, işleme dayalı yasa dışında bir yasaya göre önce davacının hakkı olup olmadığını saptamasını istemek, henüz doğmamış bir uyuşmazlığın

Esas sayısı:1980/59
Karar sayısı:1980/53

özümlenmesini beklemek olur. Açıklanan nedenlerle işin özüne geçilmesi gerektiği oyu ile verilen karara karşıyım.

Üye
Yılmaz
Aliefendioğlu